

הפילנתרופיה בישראל – לקט מספרים נתונים

פרופ' הלל שמיד וגב' אבישג רודין

המקורות לתרומות ופילנתרופיה בישראל הם חמישה – פילנתרופיה פרטית מתורמים גדולים ומהציבור הרחב, פילנתרופיה מוסדית ומענקים מארגוני מימון (קרנות), פילנתרופיה עסקית ותרומות מחו"ל של יהדות התפוצות ושל גורמים נוספים.

המחקר האקדמי המתחקה אחר התפתחות הפילנתרופיה בישראל נמצא עדיין בצעדיו הראשוניים. בשל כך, לא קיים עדיין מאגר נתונים אחד באמצעותו ניתן לאמוד את תרומת הפילנתרופיה בישראל לתחומים השונים. הצורך בהקמת מאגר נתונים הוא חיוני ללימוד ולחקר תופעת הפילנתרופיה בישראל. מאגר כזה יאפשר לאקדמיה לערוך מחקרים אמפיריים מבוססי נתונים ולא רק מחקרים נרטיביים המתבססים על ראיונות עומק וסיפורי חיים, החשובים בפני עצמם, לקובעי המדיניות לנסח מדיניות מבוססת עובדות ולא על מיתוסים ביחס לפילנתרופיה, וכן להבין טוב יותר את השפעות הפילנתרופיה על החברה בישראל, לארגונים ללא כוונת רווח לנהל בצורה יעילה יותר את תהליכי גיוס המשאבים שלהם.

במצב הקיים היום הנתונים על הפילנתרופיה בישראל הם חלקיים בלבד ומתבססים על מקורות שונים. אלה מציגים נתונים שאינם מאפשרים השוואה שיטתית ואינם מספקים תמונה מלאה על היקף התרומה הפילנתרופית בישראל.

למרות האמור לעיל אנו מבקשים להציג מספרים ונתונים על חלקה של הפילנתרופיה במימון פעילויות שונות בהתבסס על המידע הקיים והזמין – השתתפות הפילנתרופיה במימון הפעילות של ארגוני המגזר השלישי. מימון זה נמצא במגמת עליה בין השנים 1995–2008 (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2009 a ; גדרון וכך, 1999):

מקורות

- בן צורי ר. (2008). אחריות חברתית ומעורבות עסקים בקהילה – מדדים כמותיים של מעורבות עסקים בקהילה. מנהל מחקר וכלכלה משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה – ירושלים.
- גדרון ב., אלון י., שלנגר א., ושוורץ ר. (2006). מגזר הקרנות הפילנתרופיות וארגוני המימון בישראל. באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- גדרון ב., וכך ח. (1999). המגזר השלישי בישראל: נתונים כלכליים. באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009 a). הכנסות והוצאות מלכ"רים 2005–2008 – הודעה לעיתונות. כ"ח בניסן תשס"ט, 22 באפריל 2009, ירושלים 076/2009.
- Retrieved May 14th www.cbs.gov.il/www/hodaot2009n/08_09_076b.doc
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009 b). העברות מחו"ל – פירוט סעיפים לפי מאזן התשלומים – שנת 2007. מסמך פנימי.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009 c). הסקר החברתי 2007 [משאב אלקטרוני]
- Retrieved May 14th <http://surveys.cbs.gov.il/Survey/survey.htm>
- כך, ח., לוינסון א., וגדרון ב. (2007). סקר דפוסי תרומה והתנדבות 2006. באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- רשות המיסים בישראל (2008). זיכוי במס בשל תרומות למוסד ציבורי לפי סעיף 46 בשנת 2003. מסמך פנימי.
- שמיד ה., ורודין א., (בדפוס). מניעים ודפוסי תרומה של פילנתרופים בישראל. ירושלים: האוניברסיטה העברית, המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל.

טלפון: 02-5882203 • 02-5823587

דוא"ל: philanthropy@savion.huji.ac.il

המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל

בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד

האוניברסיטה העברית בירושלים

הר הצופים 91905 ישראל

9. קרן כהנוב- 10 מיליון דולר
10. קרן שוסטרמן- 9 מיליון דולר

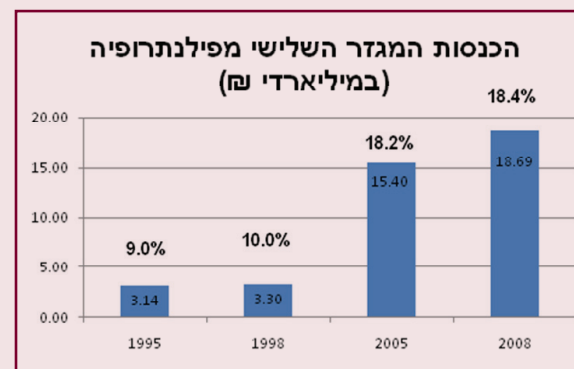
7. קרן ברכה- 10 מיליון דולר
8. קרן ויינברג- 10 מיליון דולר

מחקר עדכני של המרכז מבקש לאמוד את מספר גופי המימון, בהם קרנות, הפעילים בישראל ואת תחומי פעילותם.

לגבי תורמים פרטיים, המקורות למידע על תרומות הם סקר נתינה של הציבור הרחב, נתוני מס ההכנסה על תרומות המדווחות לצורך קבלת זיכוי ממס, ונתוני הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הנתונים הקיימים נאספו בשנים שונות, ובמתודולוגיות שונות.

בשנת 2006 מוערך הערך הכלכלי של כל התרומות הפורמאליות מהציבור לארגונים ב- 917 מיליון ₪ (כך, לוינסון וגדרון, 2007). לעומת זאת, על פי הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס, c 2009), 66.5% מכלל האוכלוסייה הבוגרת (מעל גיל 20) תרמו בשנת 2007 לארגונים. מתוכם, 13.4% תרמו מעל 1000 ₪. ניתן להעריך את גובה התרומות ב- 1.242 מיליארד ₪ בשנה.

הנתונים הקיימים, מספקים תמונה חלקית על הנתינה של יחידים, ובעיקר נותנים ביטוי לתרומות של הציבור הרחב. עדיין חסר מידע ביחס לתרומות של בעלי מומן. בהתבסס על ההגדרה ש"מיליונר" הוא כל יחיד שיש לו יותר ממיליון דולר במזומן, ובהתאם למסמך פנימי של משרד האוצר, היו בישראל בשנת 2006 6000 מיליונרים עם סה"כ של 21.6 מיליארד דולר במזומן המהווים 18% מהתוצר המקומי הגולמי באותה שנה. ל- 60 מיליונרים מתוך קבוצה זו היה הון הגבוה מ- 30 מיליון דולר במזומן והם היוו כ- 25% מהון המיליונרים. סקר עדכני של המרכז (שמיד ורודיק, בדפוס), יספק תמונה ראשונית על הפעילות הפילנתרופית של קבוצה זו. לגבי תרומות אשר מוצהרות לקבלת זיכוי במס בשל תרומות למוסד ציבורי לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה, נמצא כי בשנת 2003 הצהירו 37 אלף נישומים על תרומה בסך 231 מיליון ₪ לארגונים (רשות המיסים בישראל, 2008). חברות עסקיות הצהירו באותה שנה על תרומה של 169 מיליון ₪ בלבד (שם). נתונים מעודכנים טרם התקבלו אולם הערכות ראשוניות בנוגע לתרומות בשנת 2006 המדווחות למס הכנסה עומדות על 556 מיליון ₪ מעסקים ומיחידים. יש לזכור כי נתוני מס הכנסה על תרומות מספקים תמונה חלקית בלבד. זאת מאחר ורק חלק קטן מהמלכ"רים בישראל מוכר לצרכי תרומה. מתוך כ- 22,314 מלכ"רים פעילים רק כ- 3,936 ארגונים, שהם כ- 11% מכלל הארגונים הם בעלי מעמד של מוסד ציבורי לצורך תרומות. מקור נוסף למידע על תרומות של עסקים למען הקהילה הוא סקר שנערך על אחריות חברתית של עסקים אשר מעריך את היקף התרומות לשנת 2006 ב- 1.1 מיליארד ₪ (בן צורי, 2008). ע"פ סקר זה רק 9% מהעסקים בישראל תורמים במסגרת זו למטרות חברתיות וקהילתיות. התמונה העולה מהנתונים המוצגים לעיל איננה מאפשרת לאמוד בצורה מדויקת את אומדן התרומות לאור ריבוי המקורות והסתירות העולות מהנתונים. על כן המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל, פועל על מנת לענות על הצורך הדחוף באיסוף שיטתי של נתונים. בקרוב עתיד להתפרסם סקר על ארגוני המימון בישראל וממצאי מחקר על הפילנתרופיה הפרטית בישראל.

בין השנים 1995 ל-1998 היה שיעור העלייה קטן, כ- 16 מיליון ₪ (שהם כאחוז אחד). בין 1998 ו- 2005 נצפה גידול משמעותי בהכנסות המגזר השלישי מפילנתרופיה בערך כולל של 12.10 מיליארד ₪ המהווים כ- 8.2% בין 2005 ו- 2008 כמעט ואין גידול. ניתן לראות כי חל גידול משמעותי בהיקף התרומות במימון המגזר השלישי בישראל בשני העשורים האחרונים בסכום מוחלט ובאחוז מכלל ההכנסות. יחד עם זאת, בין השנים 2006-2008 החלק היחסי של הפילנתרופיה במימון מלכ"רים לא השתנה באופן משמעותי. מקורות המימון האחרים הם העברות ממשלה (שעמדו ב- 2008 על 51%), מכירת שירותים (29%) ומהכנסות מריבית ומרוכש (2%).

ניתן ללמוד על היקפים משוערים של התרומות הפילנתרופיות למגזר השלישי מהמקורות השונים במספר דרכים: נתוני מאזן התשלומים על העברות מחו"ל, סקרי נתינה, נתוני מס הכנסה על תרומות של יחידים ושל עסקים, סקר קרנות וארגוני מימון ונתוני התמ"ת על פילנתרופיה עסקית.

מתוך כלל התרומות המזינות את המגזר השלישי בישראל, הנפח העיקרי של התרומות עודנו מחו"ל. בשנת 2007, נרשם במאזן התשלומים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בהסתמך על מקורות שונים (ביניהם: המערכת הבנקאית בבנק ישראל, דיווחים ישירים של מוסדות שונים במשק, סקרים המתבצעים באופן תקופתי וכו') כי העברות פילנתרופיות מחו"ל למלכ"רים, ללא הבחנה בין תרומות מארה"ב ומיתר העולם, עמדו על 2.165 מיליארד דולר. כמו כן התקבלו תרומות למוסדות הלאומיים (תרומות המתקבלות דרך הסוכנות היהודית, הקרן הקיימת וקרן היסוד) על סך 273 מיליון דולר. נמצא כי סה"כ עומדות התרומות מחו"ל על 2.438 מיליארד דולר (למ"ס, b 2009). חלק גדול מהתרומות מחו"ל נעשה דרך קרנות זרות הפועלות בישראל אשר מספרן מוערך בכ- 1500 (גדרון ואח', 2006).

על פי פרסומים שונים הפעילות ביותר הן הקרנות הבאות:

1. קרן הידידות- 70 מיליון דולר
2. קרן רש"י- 50 מיליון דולר
3. קרן יד הנדיב- 30 מיליון דולר
4. קרן אבי חי- 27 מיליון דולר
5. הקרן המשפחתית ע"ש תד אריסון- 25 מיליון דולר
6. הקרן החדשה לישראל- 25 מיליון דולר